

AYOLLARNING OLIY MA'LUMOTLI BO'LISHIGA TO'SQINLIK QILUVCHI OMILLAR VA ULARNING BARTARAF ETISH YO'LLARI

Navoiy innovatsiyalar universiteti,
tarix yo'nalishi I bosqich magistranti

Mirjonova Kamola

Annotatsiya: Ushbu tezisda O'zbekistonda ayollarning oliy ta'lim olishiga to'sqinlik qiluvchi omillarni kompleks tahlil qilishga bag'ishlangan. Mavjud huquqiy-me'yoriy baza ko'rib chiqiladi va xalqaro tajriba bilan qiyoslanadi. To'siqlarni bartaraf etishga qaratilgan milliy strategiyalar va samarali tavsiyalar ishlab chiqilgan bo'lib, ular orasida ta'limga teng imkoniyatlarni ta'minlash, ijtimoiy ongni oshirish va qizlar uchun qulay o'quv muhitini yaratish kabi choralar mavjud. Ushbu tezis ayollar salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarish va mamlakatning barqaror rivojlanishini ta'minlashda oliy ta'limning ahamiyatini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: Ayollar ta'limi, Oliy ma'lumot, Gender tengligi, To'siqlar, O'zbekiston, Ijtimoiy omillar, Iqtisodiy cheklovlar

Ayollarning oliy ma'lumotga ega bo'lishi shaxsiy rivojlanish, ijtimoiy taraqqiyot va mamlakatning barqaror iqtisodiy o'sishi uchun fundamental ahamiyatga ega. Ta'lim nafaqat shaxsiy erkinlikni oshiradi, balki ayollarning ijtimoiy-siyosiy hayotda faol ishtirok etishi, mehnat bozorida raqobatbardoshligini ta'minlashi va oilaviy farovonlikka hissa qo'shishi uchun zamin yaratadi. O'zbekistonda so'nggi yillarda ta'lim sohasida muhim islohotlar amalga oshirilganiga qaramay, ayollarning oliy ta'lim olishiga to'sqinlik qiluvchi qator omillar mavjud bo'lib, bu mamlakatning inson kapitalini to'liq safarbar etishiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Mazkur tadqiqotning maqsadi O'zbekistonda ayollarning oliy ta'lim olishiga to'sqinlik qiluvchi asosiy omillarni har tomonlama tahlil qilish va ularni bartaraf

etish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishdan iboratdir. Maqolada ijtimoiy-madaniy stereotiplar, iqtisodiy cheklovlar, psixologik bosimlar, shuningdek, institutsional va tizimli kamchiliklar o'rganiladi. Tadqiqot natijalari gender tengligini ta'minlash, ayollarning ta'lim salohiyatini oshirish va pirovardida mamlakatning umumiy rivojlanishiga xizmat qiluvchi samarali siyosiy mexanizmlarni shakllantirishga yordam beradi degan umiddamiz. Ushbu maqola kirish, mavzuga oid adabiyotlar tahlili, tadqiqot metodologiyasi, ayollarning oliy ta'lim olishiga to'sqinlik qiluvchi omillar tahlili, institutsional va tizimli cheklovlar, huquqiy-me'yoriy baza, to'siqlarni bartaraf etish bo'yicha milliy strategiyalar hamda xulosa va kelajak istiqbollari bo'limlaridan tashkil topgan. Ayollarning ta'lim olishiga to'sqinlik qiluvchi omillar global miqyosda ko'plab tadqiqotlar ob'ekti bo'lib kelmoqda. Xalqaro adabiyotlarda bu omillar asosan oilaviy majburiyatlar, erta turmush qurish, iqtisodiy cheklovlar, madaniy stereotiplar va ta'lim tizimidagi gender kamsitishlar bilan bog'lanadi. O'zbekiston kontekstida gender masalalari bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar umumiy gender tengligi va ayollar zo'ravonligi kabi mavzularga e'tibor qaratgan bo'lishi mumkin. Masalan, "Gender tengligi va gender zo'ravonligi savol va javoblarda" kabi hujjatlarning mavjudligi mamlakatda gender masalalariga, shu jumladan ayollar huquqlariga e'tibor kuchayganidan dalolat beradi. Biroq, ushbu hujjatning texnik metama'lumotlari uning mazmuni haqida to'liq ma'lumot bermaganligi sababli, ayollarning oliy ta'limiga to'sqinlik qiluvchi omillar haqida bevosita xulosalar chiqarish qiyin. Shuningdek, ayollar bandligi muammosi bo'yicha o'tkazilgan tahlillar ta'lim va mehnat bozori o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni ko'rsatadi. Ushbu tadqiqotda ayollar ishsizligining o'ziga xos xususiyatlari va sabablari tahlil qilinib, muammoni yumshatish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan. Bu holat, oliy ta'limga kirishdagi cheklovlar bevosita ayollarning mehnat bozoridagi mavqeiga ta'sir qilishini ko'rsatadi. Ayollarning oliy ma'lumot olish imkoniyatlarining cheklanganligi ularning malakasini oshirishga va yuqori daromadli ishlarni topishga to'sqinlik qilishi mumkin, bu esa ijtimoiy-iqtisodiy tengsizlikni yanada kuchaytiradi. Mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki,

umumiy gender masalalariga e'tibor mavjud bo'lsa-da, ayollarning oliy ta'limga kirishidagi o'ziga xos to'siqlarni kompleks va tizimli o'rganishga ehtiyoj sezilmoqda. Ushbu tezis ana shu bo'shliqni to'ldirishga, aniq omillarni aniqlashga va ularni bartaraf etish bo'yicha amaliy tavsiyalar berishga qaratilgan.

Ayollarning oliy ma'lumotga ega bo'lishi milliy rivojlanishning ajralmas qismi hisoblanadi. Ushbu tadqiqot O'zbekistonda ayollarning oliy ta'lim olishiga to'sqinlik qiluvchi omillarni kompleks tahlil qilib, ijtimoiy-madaniy stereotiplar, iqtisodiy cheklovlar, psixologik bosimlar, shuningdek, institutsional va tizimli kamchiliklar bu yo'lda jiddiy g'ov bo'layotganini ko'rsatdi. Erta turmush qurish, oilaviy majburiyatlar, qizlarning ta'limiga investitsiya kiritishga bo'lgan qarshilik, ta'lim xarajatlari, hamda sifatli ta'lim imkoniyatlarining hududlararo notekis taqsimlanishi kabi omillar ayollar uchun oliy ta'limga kirishni murakkablashtirmoqda. Mavjud huquqiy-me'yoriy baza gender tengligini rasman kafolatlasa-da, uning amaldagi ijrosida va ta'lim siyosatini genderga sezgir tarzda amalga oshirishda hali ham bo'shliqlar mavjud. Xalqaro tajriba ayollar uchun maxsus kvotalar, grantlar, masofaviy ta'lim imkoniyatlari va jamiyatda gender stereotiplarini o'zgartirishga qaratilgan kompleks yondashuvlar samarali ekanligini ko'rsatadi.